

Антоніна Булина,
старша викладачка кафедри англійської філології,
Ужгородський національний університет
<https://orcid.org/0000-0003-0425-3999>
м. Ужгород, Україна

Щоденник як спосіб оприявлення квір-досвіду

Diary as a way of unveiling queer experience

Анотація. Сучасні британські романи «Що ж вона собі думала?: Нотатки про скандал» (2003 р.) Зої Геллер та «Інший клас» (2016 р.) Джоанн Гарріс є маловідомими для українського читача. Зокрема, недосліджені особливості щоденникової оповіді. У статті увагу зосереджено на вивченні щоденникової оповіді та здійснено спробу її протрактувати. Однією з нарративних стратегій, до якої вдаються письменниці З. Геллер та Дж. Гарріс є щоденникова оповідь. Як свідчить аналіз романів, вона може виявитися джерелом як правдивої, так і брехливої інформації. У щоденникових записах інкапсулюється досвід протагоністки Барбари Коветт та протагоніста Дейвіда Спайклі, чії сексуальна та гендерна ідентичність сприймається іншими персонажами як щось «дивне» («queer»). Читач також простежує, що, певною мірою, цей досвід може виявитися дивним і для них самих. Квірність, позначаючи позицію, що перебуває поза чи на межі відносно соціального порядку, проступає не лише через лесбійські та гомосексуальні практики, але й інший досвід самовираження, який не відповідає встановленим соціальним нормам. Батшебі Гарт, приміром, здається, що шлюб та діти стали перешкодою на шляху її кар'єрного зростання, які можна охарактеризувати факторами своєрідної віктимізації. Щоденник робить голоси жіночих та чоловічих образів почутими. Жінкам притаманно ведення щоденників через небажання озвучувати свої справжні почуття з огляду на рамки, зведені суспільством. Знайомство з ненадійною оповідачкою Барбарою Коветт відбувається з допомогою її щоденникових нотаток. Особливою рисою цього нотатника була зосередженість на складанні хронології життя її «подруги» Батшеби Гарт. У досліджуваних текстах ідентифікується властивість героїв спостерігати за іншими, зокрема, щоденник теж постає місцем, де фіксується така вуаеристська схильність.

Ключові слова: англійська література, середовище, освіта, щоденник, квір, маргіналізація, гендер.

Summary. Contemporary British novels *What Was She Thinking?: Notes on a Scandal* (2003) by Zoe Heller and *Different Class* (2016) by Joanne Harris are barely known to the Ukrainian reader and have not been researched thoroughly

yet, in particular, diary notes. In the article, attention is focused studying the diary notes and an attempt is made to interpret it. One of the narrative strategies used by writers Z. Heller and J. Harris is the inclusion of diary notes in the above-mentioned novels. As the analysis of the novels shows, a diary can be a source of both truthful and false information. The diary entries encapsulate the experience of protagonists Barbara Covett and David Spikely, whose sexual and gender identities are viewed by other characters as something «strange» («queer»). Readers also observe that, to a certain extent, this experience may appear strange to them. Queerness, denoting a position that is beyond or on the edge of the social order, manifests itself not only through lesbian and heterosexual practices, but also other ways of self-expression that do not conform to established social norms. Bathsheba Hart is exemplified as a person who believes that marriage and children have become an obstacle to her career growth, they can be characterized as factors of victimization. The diary makes the voices of female and male characters heard. to keep diaries due to the inability to express their true feelings in view of the framework established by society. Women are inclined to keep diaries due to the unwillingness to express their true feelings in view of the judgmental framework established by society. Acquaintance with the unreliable narrator Barbara Covett occurs through her diary entries. A special feature of her diary is its focus on making a chronology of her «friend» Bathsheba Hart's life. In the studied texts, some heroes tend to watch others, in particular, the diary also appears to be a place where the fact of voyeuristic interest is recorded.

Key words: English literature, environment, education, diary, queer, marginalization, gender.

Вступ. Накопичення досвіду проживання у світі відбувається за допомогою відчуттів, які своєю суттю не завжди характеризуються надійністю. Одним із способів довідатися про них, приміром, є ознайомлення із щоденниковими записами. Таким чином, діарій може вважатися своєрідним першоджерелом, де фіксуються події, які відбуваються з особою та її міркування щодо них.

Щоденникова розповідь присутня, зокрема, у двох із досліджуваних романів, а саме: «Що ж вона собі думала?: Нотатки про скандал» З. Геллер та «Інший клас» Дж. Гарріс. Цей дискурс представлений двома протагоністами – Барбарою Коветт і Дейвідом Спайклі. Про щоденники фрагментарно згадується в іншому романі Дж. Гарріс «Джентльмени та гравці». Через відсутність українських перекладів ці сучасні британські романи є маловідомими для українського читача загалом, а в українському літературознавстві вони залишаються недослідженими. Зокрема, мета цієї розвідки полягає у проведенні аналізу та інтерпретації щоденникової оповіді у романах «Що ж вона собі думала?: Нотатки про скандал» та «Інший клас».

Для закроюваної проблематики важливими постають дослідження Дж. Прінса [12], в яких учений сфокусувався на осмисленні літературного жанру роману-щоденника, а також Б. Меррі [10],

який окреслив причини недооцінювання та нехтування щоденниковою оповіддю. Науковиці К. Делафілд [2] та Дж. Кінг-Слуцький [9] осмислили особливості жіночих щоденників. Р. Керролл вбачає у включенні щоденникових записів у тексти літературну стратегію, з допомогою якої можна представити квір-досвід, який характеризується відхиленням від норм та не вітається суспільством [1].

Методологія та методи дослідження. У дослідженні застосовано метод поглибленого читання, що дало можливість відібрати фрагменти щоденникової оповіді; теорію читацького відгуку, яка дозволила забезпечити індивідуальне трактування смислів. У рамках квір-теорії висвітлено досвід, що виходить за межі нормативності. Феміністична критика дала змогу розкрити розуміння мотивів ведення щоденникових записів жінками. Елементи теорії травми стали помічними в осягненні досвіду травматизації, представленому у щоденникових нотатках.

Виклад основного матеріалу дослідження. Щоденникові романи є продуктом вікторіанської епохи з власним повним канonom та історично специфічними умовностями. Більшість ранніх романів-щоденників були написані священнослужителями [9]. Щоденникова форма почала процвітати в епоху пізнього Відродження, коли зросла роль особистості. Окрім розкриття особистості, яка веде діарій, щоденники мали істотне значення для фіксування соціальної та політичної історії [3]. Точаться дискусії щодо щоденників як літературного жанру. Про щоденник або діарій почасти говорять як про квазі-літературний жанр, який охоплює автобіографію, біографію, мемуари, листування, літературу про подорожі тощо. «Роман-щоденник» – це термін, запропонований вченим Джеральдом Прінсом. Однак, ці твори не досліджували, оскільки вони не були окреслені як жанр до публікації його праці [12]. Дж. Прінс визначає три ключові особливості роману-щоденника: 1) окрім структурованого сюжету, оповідь від першої особи; 2) спосіб оповіді є інтеркальованим (термін Ж. Женетта, який означає, що оповідь є фрагментованою, з подіями, які відбуваються з моменту попереднього запису); цільовою аудиторією також є автор.

Оповідачі багатьох щоденникових романів прямо припускають, що серед потенційних читачів можуть бути подружжя, батьки, колеги та керівники. Визначальним елементом щоденникового роману є тема ведення щоденника. Всі щоденникові романи ідентифікуються як щоденники з конкретними запитаннями, на кшталт: «Чому я почав вести щоденник?» чи як, по суті, цей щоденник пишеться? [9]. На думку Б. Меррі, щоденником часто гребують, оскільки його розглядають як звичайність, а не художній текст: «Щоденник – це

сокровенний журнал, особистий діалог між письменником і його приватною особою, у якому можна обговорювати будь-що, поза межами редакторської моди» [10]. Жанр написання щоденника є нетрадиційним через особисті інтереси та стиль письма автора. Відтак, важко запропонувати його сталі визначення.

У контексті жіночого прозо-письма щоденники виникли з сімейних записів, які традиційно писали жінки. Щоденник – один із небагатьох майданчиків, де жінки можуть писати, не порушуючи очікувань щодо збереження мовчання [9].

Досліджуючи жіночі щоденники, К. Делафілд представляє щоденник як наступника епістолярної форми, стверджуючи, що обидві ці форми розповідають про безпосередність ситуації письменниці. Через щоденник можна почути жіночий голос, а він – унікальний, бо відрізняється від голосу іншої жінки і не відповідає тим стереотипам, які суспільство створює для них. Однак, різницею є те, що лист завжди має принаймні одного адресата, тоді як щоденник офіційно не має жодного, будучи, за словами науковиці, «розуміючим другом». Дослідниця аналізує також певне напруження, яке могло б виникнути, якби нотатки не були викладені на папері.

Щоденникові записи вважають нецілісними. Недостовірні та хаотична природа щоденників натякає, що і життя жінок, відображені у них, аналогічно нагадують ці переривчасті форми, аморфну природу їхніх життів. Особиста сфера та непослідовність жіночих занять втілюється у самому акті писання щоденника. К. Делафілд згадує у своїй праці внесок С. Сміт, яка підкреслює, що нефікційний щоденник – форма, в якій жінка мовчить у культурному плані та подвійно відчужена, бо вона маргіналізована вибором тексту та їй відмовляють у можливості само-писання, проговорювання «Я» [2, с. 15].

Суперечливою деталлю, власне, залишається питання, хто має право їх читати, якщо автор чи авторка живі (і не мали наміру оприлюднювати записи), а щоденник випадково хтось знайшов. Вчитель латинської Рой Стрейтлі («Джентльмени та гравці») натрапляє на загублений на підлозі щоденник нового вчителя англійської мови молодого Кіна, і, не маючи дозволу на ознайомлення, замість того, аби віддати власнику, не втримується і читає його. Протагоніст отримує доступ до сторінок списаних вручну дрібним, ледь розбірливим почерком, на яких ідеться про вивчення характерів персоналій, улюбленців, чутки, підслухані коментарі, історію школи, всілякі новини, а також з невдоволенням дізнається, що його особиста симпатія (мова йде про самого Роя Стрейтлі) до вчительки французької мови Кітті Тіг не така вже й непомітна. Вчительська етика, усвідомлення,

що цього робити не слід, не зупинили його. Загалом Стрейтлі констатує: «Every teacher keeps them. Notes on boys; notes on lists and duties; notes on grudges small and large. You can tell as much about a colleague by his notebook as by his mug...» / «Всі вчителі ведуть щоденники, в яких можна знайти записи про учнів, списки, обов'язки, маленькі та великі образи. Крім цього, за зовнішнім виглядом щоденників колеґ, як і їхніми чашками, можна багато, чого розповісти» [5, с. 236]. Він, зокрема, коротко перераховує особливості щоденників вчителів школи Св. Освальда. Отже, щоденник – не просто аксесуар, а доповнення до зовнішності та особистості його власника чи власниці.

Сторінки щоденників, журналів і нотатників ілюструють силу, стійкість і винахідливість чоловічих і жіночих голосів, охоплюючи їхню боротьбу та обмеження, їхні перемоги та радості. Безмовність, пов'язана з веденням щоденника, спричиняє розбіжності між щоденниковими записами та реальним життям людини, яка його веде, а інколи навіть щоденник не в змозі дати повну картину того, що довелося пройти. До прикладу, сповідальний наратив із залученням першої особи та використання прийому особистого щоденника видається доцільною літературною стратегією для опису сексуального досвіду, який міг би спровокувати громадське несхвалення та обурення, а отже, викликати провину та сором [1, с. 45–46].

У есеї «Про ведення нотатника» Дж. Дідіон стверджує, що записи у нотатнику «наближають нас до істини» про те, «як я почувалася», і пам'ятати, що це повинно було бути». Наші нотатники видають нас, бо як би сумлінно ми не записували те, що бачимо навколо, спільним знаменником усього, що ми спостерігаємо, завжди є очевидність, без будь-якого сорому, непримиренного «Я». Я припускаю, що нотатники – це якраз про перебування в контакті. Ті, хто ведуть приватні нотатники – це зовсім інша порода людей, самотні й постійно схильні все перелаштовувати, тривожні й невдоволені, діти, які, очевидно, від народження страждають від певного передчуття втрати [11].

У своїх міркуваннях П. Цімерман звертає увагу на те, що щоденник або журнал як літературний жанр, користується величезною популярністю у видавничому світі. Вчений пов'язує це з кількома моментами: потреба в автентичності, читач зближується з письменником через його художні тексти чи героєм та його одкровенням, або ж, можливо, завдяки нотаткам повсякденне життя раптом набуває структурованості та ясності, які сам читач ніколи не побачить. Щоденники – це не просто художні тексти. Вони зазвичай вважаються такими, де представлена справжність. Щоденник є місцем для озвучення спонтанних думок. Про свій досвід ведення щоденника П. Цімерман стверджував, що був особою, яка писала про себе і не

впізнавала себе. Для нього «спільне написання» або Mit-Schreiben (Петер Гандке) з днем, із щоденними враженнями, досягненнями та зустрічами існує лише як процес трансформації та переосмислення [4]. Ця теза перегукується з трактуванням гротеску про те, що він неодноразово асоціюється з рухом. Про це свідчить низка праць: до прикладу, В. Кайзер вважає, що гротеск «заперечує закон статички»; для М. Бахтіна «гротескний образ відображає феномен трансформації, ще незавершена метаморфоза смерті і народження, ріст і становлення»; для Дж. Гарфема, «сприйняття гротеску ніколи не є фіксованою чи стабільною річчю, але завжди є процесом, протіканням» [4].

Щоденники дають можливість прозвучати ідентичності, а також ілюструють приховану ідентичність. Б. Еппс аргументовано стверджує, що ідентичність може бути не чим іншим, як зашифрованим переплетенням гротесків [4, с. 51]. М. Монтень визнає, що надмірність і екстравагантність, відкритість і неадекватність інших є гротесками (не просто гротескними), і що ці вираження гротесків, прекрасного і потворного, вишуканого і жажливого, дружнього, люблячого і ненависного, також притаманні кожному з нас. Вивчені фрагменти текстів свідчать про те, що герої не хочуть, аби хтось довідався про їхній певний квір-досвід, а тому ведуть нотатки. Приміром, Барбара Коветт також визнає: «... I grew fearful that they would catch me spying and I drew the curtains» / «...я боялася, що мене ввіймають під час акту підглядання і затягнула штори» [7, с. 32]. Батшеба Гарт не має щоденника, але її міркування про одруження та дітей як перепону, що заважає рухатися кар'єрною драбиною, видаються Барбарі дивними та незрозумілими.

Отже, поєднання зацікавленості та можливих перекручувань проявляється і через вуаеризм. Особисто П. Цімерман у щоденниках шукає епізоди, котрі служать певному вуаеристському інтересові [14]. Вуаеризм визначається як зацікавленість та отримання задоволення від таємного спостереження за людьми, які нічого не підозрюють, коли вони роздягаються, оголені або займаються діями сексуального характеру чи просто стеження за їхнім приватним життям. Інтерес зазвичай полягає більше в самому спостереженні, а не в особі, за якою спостерігають. Цікаво також те, що на сьогоднішній день вуаеризмом займаються всі, певною мірою, через постійний перегляд різних онлайн-каналів чи стрічок соцмереж. Вуаеризм як інтерес спостерігати за іншими може ніколи не вийти за рамки фантазії або ж може перерости у парафілічний (вуаеристський) розлад. Парафілічні розлади включають сексуальні фантазії або потяги, які викликають страждання. Вони можуть включати неживі предмети, дітей або дорослих без їхньої згоди [8].

Певна форма вуаеризму характерна для Барбари Коветт, яка веде оповідь та прискіпливо спостерігає за подіями життя Батшеби Гарт у романі З. Геллер «Що ж вона собі думала?: Нотатки про скандал», тому, ніби уповноважує себе як таку, що відає, робити нотатки у щоденнику. За перебігом скандальної історії одруженої шкільної вчительки Батшеби та її коханця учня Стівена Конноллі стежать також журналісти, разом з цим перекручуючи інформацію. Проте специфічними є спостереження Барбари щодо інших жінок та чоловіків із підкресленням осуду певних деталей. Ось як вона думає про колежанку Лейн Кліффорд, яка навчає біології: «She reached out, like a monkey, to finger Sheba's ears and, she raised her arms, I caught a glimpse of her armpits which were violently pink, as if inflamed, and speckled with black stubble. I do hate it when women don't keep their personal grooming up to scratch» / «Наче мавпа, вона потягнулася до вух Шеби, і, коли підняла руки, я побачила її пахви, які були яскраво рожевими, ніби запаленими, і поцяткованими чорною щетиною. Я ненавиджу, коли жінки не доглядають за собою належним чином» [7, с. 15]. У міркуваннях Барбари Сью Годж, керівниці музичного відділення: «She is a big woman and mirth tends to have a rather unseemly effect on her» / «Вона – габаритна жінка і веселитися їй якось не годиться» [7, с. 32].

Ця схильність спостерігати за іншими, мабуть, може бути пов'язана з тим, що життя Коветт настільки порожнє й безбарвне, а отже, нецікаве, що вона вдається до спостережень, які однак не є «пасивними», а стають спусковим механізмом для злісних вчинків. Складається враження, що у неї є проблеми із самооцінкою та впевненістю. Авторка використовує історію Шеби як спосіб аналізу патології оповідачки.

Б. Коветт – вчителька історії у загальноосвітній школі Св. Джорджа. Вона зосереджена на подіях, пов'язаних з Батшебою Гарт, вчителькою малювання та кераміки в тій самій школі. У романі Дж. Гарріс щоденникові нотатки робить Дейвід Спайклі (Зігі), учень школи Св. Освальда, де навчаються лише хлопці. У своєму щоденнику він пише серію листів, адресованих до його таємничого, але вже уявного друга, знаного як «Маузі» (Мишеня). Це його найкращий і єдиний друг з попередньої школи Незертон Грін, де навчався Д. Спайклі. У Маузі теж був «певний стан», проте Спайклі не пам'ятає його назву і належав до тих, хто повільно читає. Проте Маузі вже у світі мертвих і не говоритиме зайвого, тому саме його Д. Спайклі обирає для частоті комунікації. Д. Спайклі через один інцидент (розповів про вкрадений шарф, мишей, їхній ритуал) почав вважати Маузі зрадником, за що і був прибораний з дороги ним самим – друг вбив друга. Барбара

Коветт та Дейвід Спайклі мають спільну рису: він – самітник і вона – самітниця. Самотні люди роблять відчайдушні вчинки. На початку може здатися, що реципієнт здатен досягнути масштаби особистостей Барбари чи Дейвіда, проте справи набувають зловісного повороту і ми зіштовхуємося з їхньою монструозністю. У якийсь момент свого життя ці двоє впадають у стагнацію, що робить їх маніпулятивними: вчитель та учень починають руйнувати життя інших. Кожен з них затримується у певних ролях повторюваних сценаріїв у драматичному трикутнику Карпмана.

У літературі підходи на кшталт щоденникового стилю використовують для включення в канву оповіді поворотів. Щоденник почасти веде ненадійний оповідач, який або опускає інформацію, зокрема, про свої власні дії, вдається до перебільшень, брехні, тощо, або ж обманює читацьку аудиторію щодо природи чи мети вчинків. Ненадійною оповідачкою виявляється Барбара Коветт. Вийшовши на пенсію, вона взялася за об'єктивний опис падіння Шеби. Проте в манері людей, які схильні до осуду, вона, через власні їдкі огляди подій життя Батшеби, постає не тою, за кого себе видає. Самотні люди роблять відчайдушні вчинки, і, як тільки нам здається, що ми знаємо Барбару, події приймають зловісний поворот. Свавільна Батшеба від безвиході дозволяє собі виказати потребу в Барбарі, чий вчинок ревнивої злостивості привів її до дитячої залежності. Жалюгідна діва має про кого піклуватися, і читач з жахом спостерігає, як та вживається в роль матері-рятівниці та матері-тирана, матері-жертви.

Складаючи хронологію року Шеби в школі Св. Джорджа, вона підкреслює, що це така собі дрібничка і в той же час придбала зірки-наліпки, щоб позначати справді знакові події: «I've already used a star, for example, to indicate the first time that Sheba and I spoke in the staffroom» [7, с. 24] / «До прикладу, я вже використала одну зірочку, щоб відзначити нашу першу розмову з Шебою у вчительській кімнаті». Вчителька історії говорить собі на початку роману про користь ведення записів, а наприкінці те саме проговорює в присутності Шеби: «I thought it might help with the court case» [7, с. 236] / «Я думала, що це допоможе у розгляді судової справи». Звідки Барбара могла знати, що Шебина історія закінчиться саме так? Кожного разу ця жінка видає свої мотиви. Завдяки прочитанню Барбариного щоденника Шеба довідалася правду стосовно того, що саме вона розповіла шкільному колезі Бенгзові про її відносини з Конноллі, справжні думки про Шебин шлюб з Річардом, взаємодію з дітьми. Незважаючи на Барбарині намагання виправдатися в очах Шеби: «There are no lies in there, Sheba. There's nothing there that you didn't tell me yourself» [7, с. 236] / «Але ж, Шебо, тут нема брехні. Нема

нічого такого, про що б ти мені не розповідала сама», все марно. Ось яким виявився її висновок: «You really believe this stuff is the truth. You write about things you never saw, people you don't know» [7, с. 236] / «Ти справді вважаєш, що вся ця нісенітниця – правда. Ти пишеш про те, чого не бачила та про людей, яких ти не знаєш». Читач спостерігає за тим, як Барбара спотворює правду, Шеба ж виявляє це в кінці випадково, знайшовши щоденник своєї подруги. Схоже на те, що роблячи нотатки, Барбара вибудовує для себе психологічну опору, адже, як вона підкреслює, в людській пам'яті зберігається багато чого і не все завжди приємне, вона порівнює її з перегнієм. У тексті знаходимо фрагмент про її страждання через самотність: «They don't know what it is to be so chronically untouched that the accidental brush of a bus conductor's hand on your shoulder sends a jolt of longing straight to your groin. I have sat on park benches and tubes and schoolroom chairs, feeling the great store of unused, objectless love sitting in my belly like a stone until I was sure I would cry out and fall, flailing, to the ground» [7, с. 187] / Вони й гадки не мають, як це бути хронічно недоторканою, коли випадковий дотик руки кондуктора автобуса до плеча породжує томління прямо в паху. Я засиджувалася на паркових лавках, трубах і шкільних кріслах, відчуваючи величезний запас невикористаної, безоб'єктної любові, що сидить у моєму животі, як камінь, доки я не впевнювалася, що виплакалася й безсило звивалася по землі».

Декому щоденник допомагає знайти власну експресивну мову, дослідити свою особистість і зрозуміти себе, свої близькі відносини та світ навколо. Але це не у випадку Б. Коветт і Д. Спайклі. Написання щоденника відображає їхнє тіньове «Я». Ось, що каже Д. Спайклі: «Which is why no one will ever suspect that I am writing this diary. A diary isn't cool. Diaries are for sissies and girls. A diary gives everything away, which is why I am going to write my thoughts in a place my parents will never look. My new St Oswald's Prep diary, ... Hiding my story in plain sight, like a corpse at a graveside» [6, с. 13–14] / «Тому ніхто ніколи не запідозрить, що я пишу цей щоденник. Щоденник – це не круто. Щоденники для боягузів і дівчиськ. Щоденник видає все, тому я буду писати свої думки там, де мої батьки ніколи не заглядатимуть. Мій новий підготовчий щоденник зі школи Св. Освальда, ... Приховувати свою історію у всіх на виду, як труп побіля могили». Щоденник також є місцем, де читач ознайомлюється з пораненим «Я» героїв та героїнь, їхніми душевними недугами, що може викликати огиду, яку традиційно уникають як емоцію, не варту споглядання, чи представлення у мистецтві, з яким асоціюють естетичне. Проте Дж. Крістєва досліджує причини та функціонування огиди у літературі та поза нею, прочитуючи її як загрозу для психічної регресії [13, с. 177–178].

Іншими аспектами, які можна виокремити, є сприйняття квір-досвіду та отримання квір-досвіду насильно. Учень Чарлі Наттер був геєм, якого намагалися переконати, що він одержимий і гріховний, пробували 'лікувати' його від цього так, що він навіть думав про самогубство. У застережливому памфлеті «Гомосексуалістам дорога тільки в пекло», який Г. Кларк виявив у кишені Наттера йшлося про те, що гомосексуальність – це залежність, що народжується із сумнівів та браку віри.

Барбара Коветт внутрішньо нав'язувала Батшебі Гарт, а до того іншим жінкам, близькі стосунки. З тексту стає очевидною причина прагнення зближуватися з жінками. Ідентифіковано фрагмент, де вона говорить про бажання сподобатися її колезі вчителю Бенгзу та провальне побачення з ним.

Батьки Спайклі стурбовані тим, що їхній син водиться з однокласником Пудлом, бо дізналися про його стан, пов'язаний зі схильністю до гомосексуальності, проте це ніяк не зачіпало самого Спайклі до певного моменту. Минаючи одного разу будинок Гаррі Кларка, він зупинився поспостерігати, що відбувається всередині будинку через вікно і став свідком обіймів та поцілунку Пудла та Гаррі Кларка. Д. Спайклі називає Пудла та свого вчителя 'queer', що означає 'дивний'. Почуваючись зрадженим, він вдався до помсти обом, навіть не спробувавши обговорити ситуацію. Вчитель Г. Кларк видавався Спайклі особливим, він навіть хотів розповісти йому жахливу таємницю про сексуальну наругу над ним іншим вчителем Еріком Скусем. У своїх нотатках він пише: «His hand on my leg. My eyes on the wall. Edith Piaf, singing 'Hymne d l'Amor'. The scent of grass and chalk dust. The way his hand moved up my thigh. His breath on my hair. The music. And all the time, the knowledge that if it had been Harry, it wouldn't have been anything to be scared of; that if it had been Harry, then maybe I would have wanted it – » [6, с. 479] / Його рука на моїй нозі. Мої погляд спрямований на стіну. Едіт Піаф співає «Гімн кохання». Аромат трави і крейдяного пилу. Те, як його рука рухалася вгору по моєму стегну. Його подих на моєму волоссі. Музика. І весь час усвідомлення того, що якби це був Гаррі, то не було б чого боятися; що якби це був Гаррі, то, можливо, я б цього хотів – ». Виявлено неможливість належно прокомунікувати (що є також досвідом відчуження) про випадок пов'язаний із Еріком Скусем, який саме через це повторювався і далі травмував Д. Спайклі.

Висновки з дослідження. Таким чином, існують різні думки щодо жанру роману-щоденника і, в цілому, він поки недостатньо вивчений. Щоденникова оповідь розкриває складність образів Барбари Коветт, Дейвіда Спайклі, інших вчителів та учнів. Щоденники обох не були

призначені для читання іншими та, зрештою, Шебі випадково вдалося ознайомитися з Барбариними нотатками. Щоденник підсилює розкриття лесбійських мотивів у романі З. Геллер «Що ж вона собі думала?: Нотатки про скандал» через Барбару Коветт та гомосексуальних мотивів у романі Дж. Гарріс «Інший клас» через вчителів Еріка Скунса, Гаррі Кларка та учнів на прізвиська Пудл і Зігі (Дейвіда Спайклі). Щоденникова оповідь далеко не спрощує сприйняття самих текстів через, приріом, безпосередність та фрагментарність записів, а також не завжди зрозуміло, де в тексті нотатки щоденника, а де внутрішні роздуми героїв та героїнь. Щоденник – уособлення небажання персонажів говорити чи ділитися квір-досвідом з іншими через сором, осуд, страх. Як свідчить робота з текстами, значну проблему становить перцепція квір-досвіду та його насильницьке нав'язування, зокрема, у шкільному середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Carroll R. et al. Rereading Heterosexuality: Feminism, Queer Theory and Contemporary Fiction. Edinburgh University Press, 2012. Project MUSE. P. 45–46 muse.jhu.edu/book/64102. https://muse.jhu.edu/pub/63/oa_monograph/chapter/2279242
2. Delafield C. Women's Diaries as Narrative in the Nineteenth-Century Novel. Routledge, 2016. 202 p.
3. Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/art/diary-literature>
4. Epps B. Grotesque Identities: Writing, Death, and the Space of the Subject (Between Michel de Montaigne and Reinaldo Arenas). The Journal of the Midwest Modern Language Association, 1995. 28 (1). P. 38–54.
5. Harris J. Gentlemen and Players. Great Britain: Black Swan, 2006. 507 p.
6. Harris J. Different Class. Great Britain: Black Swan, 2017. 509 p.
7. Heller Z. Notes on a Scandal: What Was She Thinking? Great Britain: Penguin Group, 2003. 244 p.
8. Holland K. Understanding Voyeurism. April 24, 2018. URL: <https://www.healthline.com/health/what-is-voyeurism#curiosity-vs-disorder>
9. King-Slutzky J. Go Read Alice: The History of the Diary Novel. Medium. URL: <https://medium.com/the-hairpin/go-read-alice-the-history-of-the-diary-novel-85283b5bc085>
10. Merry B. The Literary Diary as a Genre. *The Maynooth Review/Reviú Mhá Nuad*, 1979. Vol. 5, № 1. P. 3–19. URL: www.jstor.org/stable/20556925?seq=1#page_scan_tab_contents
11. Popova M. Joan Didion on Keeping a Notebook. URL: <https://www.themarginalian.org/2012/11/19/joan-didion-on-keeping-a-notebook/>
12. Prince G. The Diary Novel: Notes for the Definition of a Sub-genre. *Neophilologus*, 1975. № 59 (4). P. 477–481.
13. Schmidt N. The Wounded Self: Writing Illness in Twenty-first-century German Literature Boydell & Brewer, 2018. № 2. 235 p.
14. Zimmermann P. On the Diary as a Literary Genre. European Literature Network. 25 September, 2015. URL: <https://www.eurolitnetwork.com/on-the-diary-as-a-literary-genre-by-peter-zimmermann/>